

УДК 338.439.4:504.062.2

Тігаренко О.М., асистент
e-mail: titarenko3@mail.ru
Вінницький національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗВ'ЯЗКУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ З ВІДТВОРЕННЯМ І ЗБЕРЕЖЕННЯМ АГРОБІОРИЗНОМАНІТТЯ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА

В останні роки у світовій економіці все більш поглиблюється продовольча криза, яка пов'язана не лише з процесами зміни клімату, але і з звуженням агробіорізноманіття і, як наслідок скороченням різноманітності продуктів харчування та втратою їх якості. У статті розглянуто питання необхідності відтворення і збереження агробіорізноманіття в умовах сталого розвитку виробництва.

Становлення цивілізованих ринкових відносин в Україні вимагає у аграрному комплексі розробки нових підходів до стратегії аграрної політики, спрямованої на формування продовольчої безпеки країни, пріоритетності розвитку вітчизняного сільського господарства, докорінну перебудову економічних, соціальних та правових відносин на ринку, свободу підприємництва та формування досконалого конкурентного середовища.

Ключові слова: *продовольча безпека, агробіорізноманіття, раціональне харчування, біологічна продуктивність, адаптація, здоров'я агроєкосистеми.*

Постановка проблеми. Ефективне аграрне виробництво є основою забезпечення продовольчої безпеки держави, задоволення населення основними продуктами харчування в достатній кількості та різного асортименту. Проблеми розвитку аграрного сектору, актуальні тенденції цінової світової кон'юнктури на продовольчі ресурси, недостатня увага держави до проблем галузі створюють передумови для виникнення кризових явищ у забезпеченні населення продуктами харчування. Продовольча безпека – це стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства [1].

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека є однією із головних складових економічної безпеки будь-якої держави, адже саме вона є гарантією соціальної стабільності у суспільстві та визначає доступність якісних продуктів харчування та стійкий економічний розвиток. Серед інших елементів економічної безпеки розглядають: сировинно-ресурсна безпека, енергетична безпека, фінансова безпека, воєнно-економічна безпека, технологічна безпека, соціальний аспект, демографічний аспект, екологічний аспект.

В умовах глобалізації саме проблема забезпечення продовольчої безпеки стає першочерговою і життєво важливою, на її вирішення спрямовані зусилля всіх країн світу. Ця проблема визнана ключовою Організацією Об'єднаних Націй. На Конференції ООН зі стійкого розвитку (20-22 червня 2012 року) у Ріо-де-Жанейро, оголошено ініціативу ліквідації проблеми голоду, на основі якої була сформована програма побудови майбутнього вільного від голоду [4].

Вирішення проблеми забезпеченості якісними продуктами харчування у державі можливе за умови наявності та достатньої кількості продукції для раціонального харчування по енергетичній цінності та збалансованого за важливими життєво необхідними елементами.

В умовах значної глобалізації економічних процесів потрібно забезпечувати максимальну автономність та економічну незалежність вітчизняної продовольчої системи, її

адаптованість до міжнародної ринкової кон'юнктури за умови раціонального використання виробничого потенціалу і проведення активної зовнішньоекономічної діяльності.

Продовольча система має передбачати формування такого розвитку агропромислових відносин, які б могли мінімізувати вплив негативних природно-кліматичних умов на виробництво сільськогосподарської продукції у всіх регіонах країни.

Національний рівень продовольчої безпеки в напрямку зростання власного сільськогосподарського виробництва має базуватись на принципі якості, екологічності та збереження агробіорізноманіття і природних ресурсів, їх раціонального використання [2].

Значною мірою забезпечення продовольчої безпеки залежить від потенціалу агропродовольчого сектора. Потенціал розвитку харчової промисловості відповідно до проекту «Комплексної програми підтримки розвитку української харчової промисловості» є, без сумніву, головною основою зростання національного доходу і забезпечення продовольчої безпеки країни. Аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує її 17-18% валового внутрішнього продукту [3].

Організація з питань продовольства та сільського господарства (FAO) звертає увагу на три основні вигоди, яке дає агробіорізноманіття для сільського господарства, і ці вигоди мають реальні зв'язки з економікою [1].

Біологічна продуктивність. Дике біорізноманіття агроєкосистем дає можливість сільськогосподарським культурам та домашній худобі більш ефективно використовувати доступні ресурси – через реалізацію біологічної взаємодії та синергію. Одночасно, різноманіття генофонду сільськогосподарських культур є запорукою успіху у справі виведення різних високоврожайних видів сільськогосподарських культур;

Адаптація. Агроєкосистеми із високим ступенем біорізноманіття здатні краще відновлюватись після природних чи людських втручань. Коли багато різних видів флори та фауни виконують схожі функції в екосистемі, менш імовірним є те, що ці функції колись будуть втрачені. Таким чином, агробіорізноманіття може слугувати засобом страхування для фермерів у ситуаціях, коли має місце певна невизначеність;

Здоров'я агроєкосистеми. Біологічні компоненти агроєкосистеми забезпечують людину саме такими видами послуг, які є необхідними для її існування. Їжа та виробництво клітковини, кругообіг поживних елементів, чисте повітря та вода є лише деякими з них, завдяки біологічним компонентам. Зменшення біологічного різноманіття може зменшити обсяг та ефективність цих послуг або звести нанівець самі послуги. За результатами досліджень, більше різноманіття сприяє більшій здатності екосистем до відновлення та продуктивності. Вилучення одного виду екосистеми, можливо, не буде мати суттєвого впливу на екосистему, але складні взаємодії між різними видами, ймовірно, викликатимуть серйозні зміни.

Економічні вигоди. Агенція з міжнародного розвитку США оцінює загальний світовий прибуток від біорізноманіття не менше, ніж у 16 трильйонів гривень. Це майже 11% світового валового національного продукту. Втрата біорізноманіття та залежних від нього відповідних функцій екосистеми може спричинити значні економічні витрати. Наприклад, забруднене повітря та вода збільшують захворюваність та зменшують продуктивність. Якщо, екосистема втрачає своїх запилювачів, то їх повернення або неповернення може коштувати суспільству надзвичайно дорого. Порушені екосистеми втрачають свою можливість очищати й зберігати воду та забезпечувати кругообіг поживних речовин.

Потенційна майбутня цінність від біорізноманіття є важливою вигодою для суспільства. Деякі види мають великий потенціал щодо забезпечення продовольчої безпеки значними вигодами у майбутньому. Тому, необхідно охороняти та відтворювати якнайбільшу кількість агробіорізноманіття.

Однією із найважливіших складових економічної безпеки держави є продовольча

безпека, яка гарантує соціальну стабільність у суспільстві, доступність якісних продуктів харчування та стійкий економічний розвиток. В умовах глобалізації саме проблема забезпечення продовольчої безпеки стає першочерговою і життєво важливою, на її вирішення спрямовані зусилля всіх країн світу. Ця проблема визнана ключовою Організацією Об'єднаних Націй. На Конференції ООН зі стійкого розвитку (20-22 червня 2012 року) у Ріо-де-Жанейро, оголошено ініціативу ліквідації проблеми голоду, на основі якої була сформована програма побудови майбутнього вільного від голоду.

Конвенція про боротьбу з опустелюванням (the United Nations Convention to Combat Desertification - UNCCD). Її мета – як запобігання подальшому опустелюванню земель, так і пом'якшення негативного впливу посух. Опустелювання та деградація земель – виклик всьому людству, адже «здорові» та стабільні ґрунти є основою сільського господарства. Найбільше від деградації земель страждає сільське населення, але це неминуче відбивається на всьому суспільстві. Деградація земель зменшує їх родючість, тому доходи сільського населення скорочуються, а якість їжі та забезпеченість нею серед селян стрімко падає. Масштабна міграція у міста збільшує тиск на інфраструктуру міст та сферу надання послуг. Серед наслідків таких процесів – підвищення рівня бідності міського населення та загострення соціальних проблем. Значна деградація земель в певному регіоні може створити загрозу для продовольчої безпеки, від чого може постраждати велика кількість населення. Також значними будуть негативні наслідки для біорізноманіття та цілісності екосистеми.

Біорізноманіття розглядається як природна основа екологічно збалансованого розвитку держави в цілому і окремих її регіонів, яка забезпечує як функціонування екосистем та підтримку біосферної рівноваги, так і ресурси для багатьох галузей народного господарства. Збереження біорізноманіття визначено одним з пріоритетних напрямів державної політики України в галузі охорони довкілля, використання ресурсів та екологічної безпеки.

На даний час навколишній світ і біосферу розглядають як сировинно-просторовий придаток, ресурс і будівельний майданчик. Проблема в тому, щоб на засадах екосистемного підходу «адаптувати» антропогенну діяльність, гармонізувати з об'єктами і процесами біосфери, забезпечити не виснажливість використання біоресурсів, максимально зберегти природність біогеохімічних циклів, збереження біорізноманіття. Вирішення цього дуже складного завдання значною мірою залежить від системи бачення світу людиною.

Висновок. Для України питання гарантування продовольчої безпеки мають особливо важливе значення, оскільки за роки соціально-економічних перетворень виробництво сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів зменшилось, а продовольче забезпечення населення знизилось до критично небезпечної межі. Основними причинами такого стану є, насамперед, спад виробництва в умовах перебудови економічних відносин та зміни форм власності, інфляційні процеси. Водночас сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування більшості сільськогосподарських культур і потужний людський потенціал дозволяють Україні не лише забезпечити власну продовольчу безпеку, а й стати активним гравцем на світовому ринку продовольства.

Для вирішення цієї проблеми необхідно створити систему безпеки, яка дає змогу запобігти ризику отримання неякісної продукції. Наприклад це можливо здійснити за умови: вдосконалення методології оцінки якості харчових продуктів і продовольчої сировини; переходу від контролю готової продукції до контролю на стадії її виробництва на всьому технологічному ланцюгу; розроблення системи прогнозування показників якості; розроблення, освоєння і впровадження системи інтегрального контролю сировини і харчових продуктів, і застосування вискоєфективних методів контролю; розроблення методик якісного і кількісного аналізу ризику порушення функціонування технологічних систем, які погіршують якість продукції, що виготовляється.

Список використаної літератури

1. Агробіорізноманіття України: теорія, методологія, індикатори, приклади. Книга 1. – Київ: ЗАТ Нічлава – 2005. – 384 с.
2. Ковалюк Б.І. Визначення основних параметрів продовольчої безпеки країни. / Б.І. Ковалюк // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2014. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Кочетков О.В. Формування системи показників продовольчої безпеки України / О.В. Кочетков, Р.В. Марков // Економіка АПК. – 2002. – № 9. – С. 142-158.
4. Матеріали XXIV Міжнародного Колоквіуму Інституту CEDIMES «Продовольча безпека: економічні, управлінські, геополітичні, економічні, культурні виміри». – К.: НУХТ. – 2013. – 95 с.
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277.

References

1. Ahrobioriznomanittya Ukrayiny: teoriya, metodolohiya, indykatory, pryklady. Knyha 1. – Kyiv: ZAT Nichlava – 2005. – 384 s.
  2. Kovalyuk B.I. Vyznachennya osnovnykh parametriv prodovol'choyi bezpeky krayiny. / B.I. Kovalyuk // Elektronne naukove fakhove vydannya "Efektyvna ekonomika". – 2014. – # 12. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
  3. Kochetkov O.V. Formuvannya systemy pokaznykiv prodovol'choyi bezpeky Ukrayiny / O.V. Kochetkov, R.V. Markov // Ekonomika APK. – 2002. – # 9. – S. 142-158.
  4. Materialy KhKhIV Mizhnarodnoho Kolokviumu Instytutu CEDIMES «Prodovol'cha bezpeka: ekonomichni, upravlins'ki, heopolitychni, ekonomichni, kul'turni vymiry». – K.: NUKhT. – 2013. – 95 s.
  5. Metodychni rekomendatsiyi shchodo rozrakhunku rivnya ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny, zatverdzheni Nakazom Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrayiny vid 29.10.2013 r. # 1277.
-

УДК 338.439.4:504.062.2

Титаренко О.М., асистент

e-mail: titarenko3@mail.ru

Винницький національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СВЯЗИ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ С ВОССОЗДАНИЕМ И СОХРАНЕНИЕМ АГРОБИОРАЗНООБРАЗИЯ В УСЛОВИЯХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВА

В последние годы в мировой экономике все более углубляется продовольственный кризис, который, связан не только с процессами изменения климата, но и с сужением агробиоразнообразия и, как следствие сокращением разнообразия продуктов питания и потерей их качества. В статье рассмотрены вопросы необходимости воспроизводства и сохранения агробиоразнообразия в условиях устойчивого развития производства.

Становления цивилизованных рыночных отношений в Украине требует в аграрном

комплексе разработки новых подходов к стратегии аграрной политики, направленной на формирование продовольственной безопасности страны, приоритетности развития отечественного сельского хозяйства, коренную перестройку экономических, социальных и правовых отношений на рынке, свободу предпринимательства и формирование совершенной конкурентной среды.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, агробиоразнообразие, рациональное питание, биологическая продуктивность, адаптация, здоровье агроэкосистемы.

UCC 338.439.4:504.062.2

Titarenko, O., assistant
e-mail: titarenko3@mail.ru
Vinnytsya National Agrarian University

THE THEORETICAL ASPECTS OF THE RELATIONSHIP OF FOOD SECURITY WITH THE REPRODUCTION AND PRESERVATION OF AGROBIOLOGICAL DIVERSITY IN TERMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF PRODUCTION

In recent years, the global economy is increasingly deepening food crisis, which is associated not only with processes of climate change, but also with the narrowing agrobacteria and, as a consequence, a reduction in the diversity of foods and loss of quality. The question necessity of reservation and reproduction of agrobiological diversity in terms of sustainable development of production has been considered in the article.

The formation civilized market relations in Ukraine requires the development of new approaches to the strategy of agrarian policy directed to formation of market safety of the country, the priority development of home-made agriculture, fundamental reformation of economic, social and legal relations on the market, freedom of enterprise and the formation of a perfect competitive environment.

Keywords: food safety, agrobiological diversity, nutrition, biological productivity, adaptation, health of the agroecosystem.

*Рецензент: Кучерявий В.П., доктор с.-г. наук, професор
Вінницький національний аграрний університет*